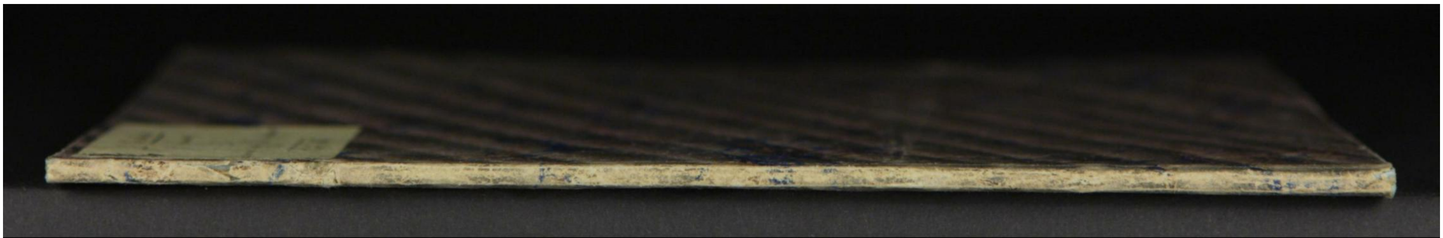
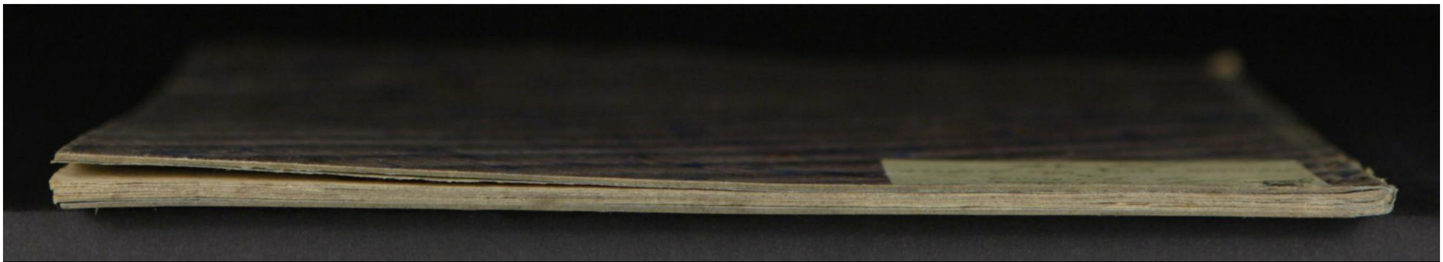
J. Vorstius.
(J. Gisius.)
De
nomine veri Dei proprio.
I–II
Rost., 1652.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

1,-66.

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 1 4°

1 1 01 0 4 00800 6

+ REX

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

ΣΥΝ ΘΕΩ.

DE

NOMINE VERI DEI PROPRIO

Brevis Diſſertatio,

Quam

In illuſtri Acad. Roſtochienſi

Placidæ ventilationi

ſubjiciunt

PRÆSES

M. JOH. VORSTIUS,

& RESPONDENS

JOACHIMUS GISÆUS

Huſenſis Holſatus,

ad diem X Januarii.

ROSTOCHI,
Typis Johannis Richelii, Senat. Typogr.
Anno M. DC. LII.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

עזרי מעם יהוה

עשה שמים וארץ:

CUm omnibus gentibus innatum, & in animo quaſi inſculptum ſit, exſiſtere Numen, quod mundum adminiſtret, & rebus humanis conſulat, omnes item vocabula habent, quibus Numen illud appellant. Sic & his qui Hebræâ aut huic cognatâ Lingvâ olim uſi fuerunt, tum quoque, cum verum Deum nondum cognoviſſent, vocabula minimè defuerunt, quo ſummum Numen appellarent. Ipſe Pater credentium, cum verum Deum nondum cognoviſſet, (fuiſſe tempus, quo non cognoverit, ex libri Joſuæ cap XXIV v.3. colligimus) & alienis Diis ſerviret, certis vocabulis hos inſignire utique ſolitus fuit. Nomina verò, quibus gentiles Numen quod colerent, appellarunt, diverſorum apparet fuiſſe generum. Nonnulla quidem appellativa ſunt, ut Grammatici loquuntur, & generalia: alia verò ſunt propria. Philiſtæi Numen quod colebant, Dagon appellarunt. Iidem verò generale quoque nomen habuerunt, quo Numen appellarent, non ſuum modò, ſed & ea, quæ aliis gentibus colerentur. Veroſimile eſt hoc nomen eſſe ipſum τὸ אלהים, quod in ſacris quoque literis eſt frequentatum, aut certè tale quod ſono non multùm ab hoc diverſum eſſet. Certè I. Sam. quinto cap. v. VII Philiſtæi de ſuo, atque item Hebræorum Deo ita loquentes inducuntur: *Non manebit arca* אלהי ישראל *Dei Iſraëlitarum apud nos: quoniam dura eſt manus ejus ſuper nos,*

& ſu-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

& ſuper Dagon אלהינו *Deum noſtrum.* Hanc non modò ſententiam eorum Verborum quibus Philiſtæi uſi ſunt, fuiſſe credimus, ſed ipſa Philiſtæorum verba, aut certè verba à Philiſtæorum verbis admodum parum diſcrepantia. Quippe Philiſtæos, & Hebræos eadem aut cognatâ lingvâ uſos fuiſſe, non uno argumento conſtare poteſt. Appellarunt igitur Philiſtæi & ſuum, & Hebræorum Numen uno eodemq; nomine אלהים. Ex quo apparet, iſto nomine ſignificatum apud ipſos fuiſſe Numen, quod rebus humanis præcipuè conſulere crederetur; ſive jam rectè de eo in iſtum modum crederetur, ſive minùs. Sic & Græci Deorum varia nomina propria habuerunt: unum verò habuerunt nomen generale, quo exprimerent talem quandam ſubſtantiam, quam res humanas curare, atque igitur præcipuè venerandam exiſtimarent vel ipſi, vel aliæ nationes. Nec aliter apud Romanos, & alias gentes obtinuit.

2. Ex iſtis nominibus quod generale eſt, nec individuum quoddam ſignificat, id ſummum ac verum Numen facilè paſſum eſt ſibi quoque tribui. Dicitur in ſacris literis אלהים: quo nomine paganos quoque uſos fuiſſe diximus. In ſacris item N. T. codicibus dicitur Θεος: quo vocabula ficta ſua numina antea appellaverant gentiles. Sic & nos nihil veremur vocabulo Latino DEUS inſignire verum Numen; quamvis antea idem tributum fuerit fictis numinibus. Vocabulo quo ficta numina appellarunt Veteres, hodie nihil veremur Germani appellare verum Deum. Sclavicam gentem, nihil vetat, uti vetere vocabulo BOGE, quo olim uſi fuerunt pagani. Nimirum talium vocabulorum vix alia notio eſt, quam ut ſubſtantiam ſignificent, quæ rerum humanarum præ-

cipuam

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

cipuam curam gerat, & præcipuè quoque iccirco ſit veneranda. Si igitur iſto ſive Hebræo, ſive Græco, ſive cæterorum quodam appelletur verum Numen, rectiſſimè vis nominis huic competet, atque igitur ipſum quoque nomen tribui poteſt. Sic & paſſus eſt Deus, ut res ſacræ appellarentur iſtis nominibus, quibus gentiles appellaverant ſua temere confiċta, aut certè profana. In ſacris literis videmus frequentari iſtæc vocabula, μυστήριον, ἐκκλησία, ἐπίσκοπος. Similiter nec veriti fuerunt veteres Chriſtiani vocabulis τελετὴ, μυσταγωγία, μύστης, aliisq; uti; quamvis antea à gentilibus eſſent uſurpata. Cæterum quæ apud gentiles Deorum nomina propria fuerunt, quorumq; adeò non eadem notio fuit, quæ ſuperiorum, ea tantum abeſt, ut verum Numen ſibi tribui paſſum ſit, ut ſeveriſſimè vetuerit, eorum mentionem fieri.

3. Poſuit ſibi ſummum ac verum Numen aliud quoddam nomen, quo inſigniri & à fictis numinibus diſcerni voluit, nomen puta יְהוָה JEHOVA. Deinde etiam ubi à fictis numinibus diſcernendus fuit, vocabulis generabilibus ſæpe addita ſunt διακριτικὰ quædam, qualia ſunt אלהי אברהם יצחק ויעקב *Deus Abrahami, Iſaaci & Jacobi,* אלהי אמן *Deus verus* Eſ. LXV, 16. ἀληθινὸς θεὸς, Joh. XVII & I. Joh. V. Nobis in præſentiâ nomen veri Dei proprium, JEHOVA puta, paucis conſiderare libet. Principio, verum Deum id nominis ſibi voluiſſe proprium eſſe, nec ulli alteri ſecum commune, ex clariſſimis Scripturæ locis intelligi licet. Exodi c. VI. 3. Deus ad Moyſem his verbis utitur: ושמי יהוה לא נודעתי להם *& nomine meo Jehova non innotui ipſis.* Vides Deum nomen iſtuc vocare ſuum nomen. Vide & cumprimis cap. III. Exodi v. 15. Geminum eſt, quod in Pſ. LXXXIII

 v. ult.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

v. ult. legitur: *Et cognoſcant*, כי אתה שמך יהוה לבדך *quòd tuum ſolius nomen ſit Jehova.* Aliud geminum eſt Eſ XLII, 8. אני יהוה הוא שמי *Ego Jehova, hoc nomen meum.* Præterea obſervare licet, hoc nomen multùm differre à nomine אֱלֹהִים appellativo; nec ita ut illud in regimine poni, nec ה emphaticum ſibi præfixum habere, nec poſteriore ſui parte affixa recipere, nec denique pluralem numerum habere, prorſus ut nomina propria ſe habere ſolent. Non, inquam, legimus יְהוָה יִשְׂרָאֵל quemadmodum אלהי ישראל: nec הַיְהוָה, quemadmodum הָאֱלֹהִים: nec יְהוָתִי, יְהוָתְךָ, quemadmodum אֱלֹהַי, אֱלֹהֶיךָ; nec denique יְהוֹות ut אֱלֹהִים.

4. Etymon nominis quod attinet, nihil dubitandum eſt, quin arceſſendum illud ſit à radice הָיָה *fuit, exſtitit*, cujus & participium הוֶה, & imperativus הֱוֵה ſive הֱוֵא, & anomalum futurum יְהוֵא pro יִהְיֶה ſive יִהְיֶא in ſacris codicibus reperiuntur. Loca ubi ſunt iſta, præterquam quod in concordantiis, luſtrare etiam licet in Buxtorfii Lexico. Ita apparet ſignificationem vocis eximiam eſſe, & quæ vero Deo omnium optimè competat. De idolis S. Paulus I. Cor. VIII. dicit, ea eſſe οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ, & λεγομένους θεούς. Verus Deus autem revera eſt, ſive exſiſtit. Ipſe eſt ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, ut S. Apoſtolus loquitur Apoc. c primo. Nec exſiſtit modò, ut cætera τὰ ὄντα, ſed facit quoque, ut cætera exſiſtant, eſtq́; cæterorum ἀρχή, ut idem Apoſtolus loquitur c. XXI, 6.

5. Non commoda modò ſignificatio eſt nominis, ſi id pro etymo habeatur quod nos poſuimus; ſed planiſſimè nec aliud etymon quæri debet. Quod facilè intelligitur ex c. tertio Exodi v. 15. ubi cum Moyſes ſolicitus eſſet,

quid

quid reſpondendum eſſet ſuæ genti, de nomine Dei à quo miſſus eſſet, quærenti, Deus ita reſpondit: אהיה אשר אהיה *ſum qui ſum.* Et ampliùs: *Sic dices filiis Iſraël,* אהיה שלחני אליכם, *SUM miſit me ad vos.* Apparet Deum exſiſtentiam ſuam conſiderandam proponere, & ab eâ ſibi ponere nomen. Cum primò iſtum in modum locutus eſſet Deus, mox addidit gemina, ut ex prædicti cap. v. 16. conſtat. Verba ita habent: *Dixit iterum* (ampliùs) *Deus ad Moſen: Hæc dices filiis Iſraël* יְהֹוָה *JEHOVA Deus patrum veſtrorum, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Jacob miſit me ad vos. Hoc NOMEN mihi eſt in æternum, & hoc memoriale meum.* Ut in prioribus Deus nomen ſibi poſuit ab exſiſtentiâ ſuâ: ita & in poſterioribus. Tantùm hoc intereſt, quòd prius nomen verbum primæ perſonæ eſt; poſterius tertiæ perſonæ verbum. Poſterius verò multùm frequentatum eſt à ſacris Scriptoribus; prius non item. Porrò prius iſtorum nominum ſine dubio verbum eſt quod formam habet futurum tempus plerumque ſignificantem. Cum verò conſtet, eam formam non rarò etiam tempus præſens ſignificare; & verò apud Deum non eſſe differentias temporis, quales apud nos ſunt, ſed omnia ei eſſe præſentia; credamus, iſtud Dei nomen potiùs præſens tempus ſignificare, & vertendum eſſe, ſi quidam vertere quis velit, Latinâ voce SUM. Quoniam autem nomen proprium eſt factum, rectiꝰ fortaſſe fieret, ſi Latinâ voce non verteretur: quemadmodum & nomen JEHOVA frequentare ſolemus, non verſum.

6. De Nomine יְהֹוָה elegans conjectura eſt, eaq; ſatis certa, eſſe in eo tres temporis differentias expreſſas: futurum quidem literâ י & ſuppoſito puncto: præſens

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

puncto medio: præteritum puncto tertio. Ut ita æquipolleat unum vocabulum hiſce tribus, יִהְוֶה *erit*, הֹוֶה *eſt ſive exiſtit*, הָיָה *fuit*. Habet autem litera י in ipſo nomine *Scheva* loco τοῦ Chirek p. quia aliud Scheva non ſequitur, ſed alia puncta, quæ cæteras temporis differentias ſignificare poſſint. Quin imò exſtat ipſum futurum anomalum יְהוּא Eccl. XI. 3, quod planiſſimè Scheva habet. Si verum id eſt, quod de vi trium punctorum quæ nomen JEHOVA habet, diximus, pulchrè ei nomini congruunt quædam S. Apoſtoli verba in Apoc. c. primo, quibus Salvator noſter inſignitur: ὁ ὢν, ϗ ὁ ἦν, ϗ ὁ ἐρχόμενος. Falſum autem illud fuerit, quod Joh. Druſius contendit, veram pronunciationem nominis eam eſſe quæ apud Samaritanos fuit, Jave nim. ſive Jahave. Is quidem in Comment. ad diff. loca Pentateuchi p. 162 ita diſſerit: יהוה *nomen Dei ſacroſanctum, quod olim Samaritani legebant Jave. Id contractum ex Jahave, ſicut Jacob dicimus pro Jaacob. Hoc primum. Deinde* ἀρχαϊκῶς *lectum Jahave pro Jeheve, ſicut hodie* יַהֲרֹג *legimus pro* יֶהֱרֹג, *vel* יהוה *Jave, ut* ימנה *jamne. Utut ſit, conjicio, germanam eſſe lectionem nominis Tetragrammati, de quo hodie tantopere controvertitur. Natio ſimplex, & rituum ſuorum tenaciſſima eam retinuit, cur ſpernimus?* Vide & cætera.

7. Sed noſtra de vi trium punctorum ſententia arguta magis quam vera cenſeri poſſit, niſi antè probatum fuerit, illa ipſa puncta omnino hæc eſſe, per quæ quatuor literæ יהוה pronunciatæ fuerint olim, & hodie nobis quoque pronunciandæ. Quapropter id nobis nunc agendum eſt, ut appareat, ea puncta nominis eſſe propria; non aliunde aſcita. Jo. Druſius, quòd in Theodoreti quæſt. in Exod. deprehendiſſet, Samaritanos, Hebræis vicinos,

cinos, pronunciaſſe ἰαβὲ, credidit hanc pronunciationem veriſſimam eſſe, ut ex ejus verbis intelleximus. Cogitavit quoque idem Druſius, quæ nominis ita pronunciati ratio ac vis ſit; nimirum ἰαβὲ eſſe contractum ex יהוה; hoc verò ἀρχαϊκῶς eſſe pro יהוה. Quod de ἀρχαϊσμῷ dicit, id nihili eſt. Quis credet, archaiſmum eſſe, ſi verba, quæ primam radicalem ה habent, in futuro habeant ֵ ſub iſtâ primâ radicali? Quis nos docuit, quid archaiſmus ſit in codicibus V. T. quemadmodum ἀρχαϊσμοὺς in Græcis ac Latinis ſcripturis nobis oſtenderunt Latini ac Græci Grammatici? Porrò quid cauſæ eſt, quamobrem credamus, Samaritanos diligentiùs ſervaſſe veram pronunciationem nominis, quam Hebræos? Dicent, ea puncta, quæ hodie apparent in ſacris Hebræis codicibus, eſſe aliunde aſcita. Quod quia pro certo habeatur, nec alia pronunciatio apud ipſos Hebræos appareat, licuiſſe conjecturam facere, eam pronunciationem, quam Samaritanis tribuit Theodoretus, genuinam eſſe. Primò ex iſtis hominibus quærere libet, cur Samaritanam pronunciationem potiùs credant genuinam eſſe, quam eam, quæ ab eodem Theodoreto Judæis ſive Hebræis tribuitur. Deinde negamus planè, puncta, quæ nomen יהוה in vulgaribus Hebræis codicibus habet, aliunde aſcita eſſe, & contendimus ea nomini ſemper fuiſſe propria. Cui probando id unum ſufficit, quòd in ſacris literis legimus nomina propria, quæ nominis יְהוָֹה partem habent, & eadem quoque puncta. Talia ſunt nomina יְהוֹשָׁפָט, יְהוֹיָכִין, יְהוֹיָקִים, יְהוֹאָחָז, יְהוֹרָם, יְהוֹצָדָק, יְהוֹיָדָע, יְהוֹנָתָן.

8. Non diffitetur qui Druſium contra Fullerum defendere conatus eſt, Sixtinus Amama, talia ex nomine יהוה eſſe compoſita. Vide diſſertationem de nomine יהוה,

quæ

quæ ipſius Antibarbaro inſerta eſt: & libri quidem p. 543. Quid autem cauſæ dici poteſt, quin puncta quæ in iſtis nominibus ſunt expreſſa, genuina eſſe credantur, nec aliunde aſcita? An putabimus perperam ea eſſe poſita in iſtis nominibus pro illis punctis, quæ Druſius ex Samaritanorum pronunciatione Ιαβὲ conjecit nomini competere? An verò, ea puncta eſſe ſignum alterius cujusdam nominis, אֲדֹנָי puta, quod unà cum ſuis conſonis exprimi ſolitum fuerit, cum hominibus quibus dicta nomina indita fuerunt, compellarentur? atque igitur hæc nomina aliis conſonis ſcripta, aliis pronunciata fuiſſe? ſcripta quidem his, יהונתן; pronunciata autem iſtis ארונתן. Abſurda eſſe iſtæc omnia, nemo temere iverit inficias. Si enim iſta proba forent, per tot ſecula nullum ex iſtis nominibus rectè fuiſſet pronunciatum.

9. In his quæ Fullero regeſſit Amama, cum ſe haud negare dixiſſet, prædicta nomina compoſita eſſe ex nomine יהוה, ſubdit deinde: *Hoc, hoc, quæſo adverte Lector, rara eſſe illa, Jonathan, Jehoſchapath, Jehoram &c. frequentiſſima contrà Jonathan, Joſaphat, Joram. Sed quid hæc omnia lectioni magis* Jehova *quam alteri illi* Jao, *cujus Græci Theologi in horum nominum etymologiâ meminerunt, patrocinantur? Ex* Jao *enim non inuſitatâ craſi fit* Jo. *Sed urgebis illud* Jeho, *indeq; dices per craſin exiſtere* Jo. *Ego contrà pertendo, veriſimilius eſſe, ut ex* Jao *factum ſit* Jo, *ac ex hoc rurſus per epentheſin literæ* ה *natum ſit* יְהוֹ. Nos in iſtis nihil animadvertimus ſolidi. Quid ad rem facit illud, quod Græci ac Latini ſcribunt Ιωναθὰν, *Jonathan*, non Jehonathan? Eam craſin dicit potiùs ex *Jao* videri factam, quæ vox apud Græcos Patres (adde & apud gentiles Scriptores, Diod. Siculum & Macrobium) viſatur. Ergone *Jao* rectiùs ſe habet, quàm יָהוֹ vel יְהוֹ

quod

quod eſt in nominibus ſuprà recenſitis? Certè hoc ſupponendum videtur, ſi altera collectio fieri debeat. Incredibile verò illud eſt, τὸ ἰάω rectiùs referre nomen יהוה, quam τὸ יָהוּ, & ex illo feciſſe Græcos craſin τοῦ ἰὼ, in nominibus quibusdam. Conſtat inter omnes, puncta, quæ vocibus Hebræis competunt, à Græcis & Latinis Patribus, itemq; à gentilibus ſcriptoribus variè mutari, indeq; mirè transformari ipſas voces. Sic ex חַוָּה fecerunt Εὔα; ex חִזְקִיָּהוּ fecerunt Ἐζεκίας. Quis igitur credet, unam vocem ἰάω rectiùs ſe habere in Græcorum Patrum, atque in gentilium ſcriptis, quam in Hebræis codicibus? Deinde diſſentit ita planiſſimè Sixtinus Amama, ab eo, quem defendendum ſuſceperat, utpote qui putavit veram pronunciationem nominis non eſſe ἰάω, ſed *Jave*. Quam verò ineptum illud eſt, quòd dicit, cum craſis facta eſſet in Ἰωνάθαν ac ſimilibus, per epentheſin deinde inſertam eſſe literam ה! Ergone cum Græci Patres ex ἰάω jam contraxiſſent ἰω, Hebræis codicibus demum acceſſit iſta litera? Et hæc ſervilis eſt, nec ad radicem pertinet? Præterquam quòd inepta hæc ſunt, manifeſtè etiam adverſantur his, quæ autor de etymo vocis יהוה antea tradiderat, eſſe nimirum vocem derivatam à radice הוה. Vide prædicti ipſius libri p. 476. Si enim hoc poſterius eſt verum, litera ה planiſſimè radicalis eſt. Nam ex voce יהוה prædicta nomina compoſita eſſe, ipſe Amama non negavit.

10. Græcos Interpretes partem priorem nominum, quæ paulo ante recenſuimus, crediciſſe ex nomine יהוה eſſe reciſam, patet ex eo, quòd nomen Salvatoris noſtri, quod Jer. XXIII legitur יְהוָה צִדְקֵנוּ, ita expreſſerunt, Ἰωσεδέκ. Nimirum in hoc nomine integram vocem יהוה eadem craſi expreſſerunt, quâ exprimere ſolent partem

ejus priorem יְהוֹ. Quemadmodum expreſſerunt Ἰωναθὰν ex יְהוֹנָתָן: ita ex יְהוָה צִדְקֵנוּ expreſſerunt Ἰωσεδὲκ; planè ac ſi Hebræa ita haberent יְהוֹצֶדֶק. Videntur autem Interpretes iſti ex duabus vocibus eò feciſſe unam, quòd nomen יְהוָה in compoſitis exprimere fas eſſet, quemadmodum in Ἰωναθὰν, Ἰωσαφὰτ; nomen verò ſeorſim exprimere non item.

II. Quoniam igitur certum eſt, puncta nominis Jehova genuina eſſe, nec aliunde adſcita, minimè abſurdum eſt ita ſentire de trium iſtorum punctorum vi, quemadmodum nos paulò antè dicebamus. Quæ autem occaſio ſit conjecturæ iſtius, facilè intelligitur. Primò à rad. הוה vocem derivatam eſſe, res certa eſt. Rectiſſimè verò colligitur id ex cap. III Exodi, ubi cum nomen אֶהְיֶה præceſſiſſet, mox ſequitur alterum nomen יְהוָה. Porrò ſi eſt à rad. הוה, Jod illud quod nomen in fronte gerit, ſervilis eſt litera; & quidem iſta, quæ tertiam perſonam futuri deſignare ſolet. Sed ita forma vocis foret יִהְוֶה aut יֶהֱוֶה: quemadmodum & τὸ אֶהְיֶה ſimilem formam habet. Apparet tria puncta mutata eſſe, ac pro illis poſita eſſe Scheva, Cholem, Kamez, ut hæc tres temporis differentias deſignarent, ut ſuprà dicebamus. Hinc igitur etiam porrò credibile fit, S. Apoſtolum ad hoc nomen reſpexiſſe, ejusq; voluiſſe vim exprimere, cum in c. primo Apoc. Chriſto tribuit hæc verba, ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος.

I. Ariſtoteles nusquam ſcripſit, omne ὂν eſſe ἀγαθόν.

II. Uſuras accipere non prorſus illicitum eſt.

III. Non ſemper moderamen inculpatæ tutelæ eſt, ſi quis, ubi elabi non poteſt, vim repellat, & interficere conantem, ipſe interficiat.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

ΣΥΝ ΘΕΩ.

DE

NOMINE VERI DEI PROPRIO

Diſſertatio Altera,

Quam

In illuſtri Acad. Roſtochienſi

Placidæ ventilationi

ſubjiciunt

PRÆSES

M. JOH. VORSTIUS,

& RESPONDENS

NICOLAUS WILMANNUS

Schleſvicenſis Holſatus,

Ad diem XXXI Januarii.

ROSTOCHI,

Typis Johannis Richelii, Senat. Typogr.

Anno M. DC. LII.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

אנא יהוה הצליחה נא:

Superiore diſſertatione expoſuimus, quid de nomine JEHOVA veriſſimum videatur, & datâ occaſione quædam adverſæ partis etiam refellimus. Libet nunc alia quædam conſiderare, quæ ſuperioribus incommodare videri poſſint. Dicunt igitur, nomen יְהֹוָה habere puncta nominis אֲדֹנָי; non propria ſua quæ ab initio habuerit: eaq; puncta indicio eſſe, per ea moveri ſive legi debere non has quatuor conſonas יהוה, ſed verò iſtas, אדני. Hoc deinde variis argumentis demonſtrare ſtudent, quæ nobis in præſens expendenda ſumere conſtituimus. Ut autem res eò rectiùs intelligatur, de nonnullis videtur antè monendum. Primò id conſtat, eſſe quaſdam voces, quæ puncta habent aliarum vocum: per quæ item non legi debeant iſtæ conſonæ, quibus ſuppoſita viſuntur, ſed aliæ quædam. Exempli gratiâ Eſ. XXXVI, 12. viſitur vox שֵׁינֵיהֶם: ubi ſanè per iſta puncta moveri debent non iſtæ conſonæ, quibus ſuppoſita ſunt, ſed aliæ quædam, hæ puta מימי רגליהם. Imò nec alteræ illæ conſonæ per iſta puncta moveri ſive legi poſſunt. apparet enim, unum ex iſtis otioſum prorſus futurum, ſi vox legi debeat. In prædicto Eſaiæ capite viſitur item vox חַרְאֵיהֶם. Puncta verò iſtis conſonis addita, aliunde ſunt adſcita, puta à voce צֹאָתָם, quæ & ipſa in margine viſitur appoſita.

2. Sed qui noſtram ſententiam defendere ſolent, eos obſerves id regerere, vocem יְהֹוָה non poſſe componi cum prædictis illis, propterea quòd in eâ non apparent puncta prorſus eadem, quæ in nomine אֲדֹנָי. Eam e-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

nim vocem, à quâ puncta adſcita eſſe dicantur, priore ſui parte habere *Chatephpathach*; non *Scheva* ſimplex, ut altera vox. Producere igitur licet aliam quandam vocem, quæ & ipſa puncta habeat, per quæ aliæ quædam literæ legendæ ſint, nec meliùs tamen congruant, quam priora iſta. Deuteronomii XXVIII, 27. viſitur vox עֳפָלִים, quæ & ipſa habere creditur aliena puncta, vocis puta טְחֹרִים, quam in margine à Maſorethis appoſitam obſervare licet. Ejusdem verò vocis puncta alicubi nonnihil etiam discrepant à punctis alterius vocis, quæ tamen tum quoque per ea eſt legenda. Nimirum in I. Sam. capite V, ubi aliquoties legitur עֳפָלִים, legitur item עֲפָלִים in verſ. IX. Atque ita quædam ſanè apparet discrepantia inter hujus vocis puncta, & alterius vocis טְחֹרִים. Debere autem tum quoque legi per puncta ר״ל טחורים, Maſorethæ in margine itidem annotarunt. Quemadmodum igitur in iſto loco Scheva compoſitum viſitur pro ſimplici: ita in nomine יְהֹוָה dicere fortaſſe licet, Scheva ſimplex pro compoſito apparere, idq; nihil obſtare, quò minùs per ea puncta, אֲדֹנָי legatur. Sed nunc rationes conſideremus adverſæ partis.

3. Primò allegant illud, quòd hæ quatuor literæ יהוה quandoque habent puncta vocis אֱלֹהִים, cum puta ſcribitur ſic, יֱהֹוִה. Et quidem ſolummodò tum ita ſcribi, cum ר״ל אֲדֹנָי proximè vel præcedit, vel ſequitur. Hoc nimirum conjicere licet propterea fieri, ne bis legatur *Adonai*. Exempli gratia in II. Sam. VII v. 19. legitur אֲדֹנָי יֱהֹוִה. In I. Par. XVII autem, v. 17. ubi eadem ſententia repetitur, permutantur cum iſtis vocibus hæ duæ, יְהֹוָה אֱלֹהִים. Apparet utique ר״ל יֱהֹוִה punctis affectum eſſe ר״ל אֱלֹהִים & per ea quoque legendum eſſe; & quidem ne bis legatur *Adonai*.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

Adonai. Ex quo porrò conjicere licet, ubi alia pũcta habet, omnino *Adonai* legi debere, & fortaſſe ampliùs, *ab iſtâ voce tum quoq; puncta mutuò eſſe ſumpta.* Ubi tamen interſtingvenda eſt oratio, viſere licet ipſum τὸ יְהוִה, ſi maximè τὸ אֲדֹנָי proximè vel præcedat, vel ſequatur. Exempli causâ in Pſalmo XVI. 2. ita legimus: אָמַרְתְּ לַיהוָה אֲדֹנָי אַתָּה. Deinde cum epizeuxis eſt, obſerves item יְהוָה bis poſitum, atque igitur *Adonai* bis legendum eſſe. Exemplum eſt Exod. XXXIV. 6. יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם.

4. Altera ratio quam allegant, hæc eſt, quòd voci יְהוָה ubi præfixa ejus fronti adhærent, hæc non ita adhærent, ut vulgò iſtis vocibus, quarum prior pars conſimili puncto eſt affecta; ſed ita planè, ut voci אֲדֹנָי adhærere ſolent. Exempli causâ, quòd legimus לַיהוָה, בַּיהוָה, מֵיְהוָה; non aliter, quàm ſe habent iſta, לַאדֹנָי, בַּאדֹנָי, מֵאֲדֹנָי. In prioribus quidem fit craſis duarum *φωνηέντων* in unum. In poſteriori ponitur Zere loco Chirek p. & Dages. Ex vulgari autem modo ſcribendum foret לִיהוָה, מִיְהוָה, quemadmodum בִּיהוּדָה, מִיהוּדָה. Id verò non parvi eſt momenti, quod vocis לַיהוָה omnes conſonæ ne quidem per iſta puncta exprimi poſſunt, Sanè τὸ *Jod* nec cum primâ literâ unam ſyllabam conſtituere poteſt, nec cum eâ, quæ ſequitur. Neque enim coaleſcere poteſt cum præcedente ל patachato, niſi ſuppoſitum habeat ſcheva, hoc modo, לַיְלָה. Sed illud quoque ad iſta ampliùs firmanda præclarè facit, quòd in Pſ. LXVIII, legitur לֵיהוִה אֲדֹנָי. Quid, quæſo, ex his colligere aliud eſt, quam priorem vocem ita legendam eſſe, לֵאלֹהִים? Cum quinq; literæ ליהוה alibi habeant ab initio *pathach*, hîc pro eo *Zere* viſitur: ex craſi ſcilicet duorum punctorum ֵ ֱ, quæ fit in ipſo לֵאלֹהִים. Ita apparet, cum יהוה proximè antece-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

dit τὸ *Adonai*, non ipſum tantùm recipere puncta τοῦ *Elohim*, ſed adhærens quoque præfixum tale punctum recipere, quali tum ſolet affici, cum ipſi voci *Elohim* adhæret.

5. Aliud quod allegant illud eſt, quòd literæ בגדכפת ſi ipſæ primæ vocum ſint, & proximæ ſuperioris vocis ultima ſit litera quieſcens, non ſoleant impreſſum ſibi habere Dages; ſi verò יְהֹוָה præcedat, quod & ipſum ultimam literam quieſcentem habet, tamen prædictæ literæ Dages habeant. Ex quo conjicere licet, pro יהוה legendam eſſe aliam quandam vocem, cujus ultima litera non quieſcat, ſed moveatur, & quidem vocem אֲדֹנָי quæ *Jod* mobile habet.

6. Denique allegant id quoque, quod conſtare poteſt, veteres Græcos, Latinos, aliosq; Interpretes ac Patres, ubi eſt in Hebræo יְהֹוָה, legiſſe *Adonai*. Græcos Interpretes ita legiſſe, apparet ex eo, quòd pro iſtâ voce ponunt Græcam κύριος, quæ ſignificatione reſpondet voci *Adonai*. Quæ conjectura rectiùs ſe habet, quàm quòd Buxtorfius in Lexico ſcribit, Græcos ante Chriſtum ſemper illud expreſſiſſe per κύριος, quòd ſuâ lingvâ neque ſcribere, neque enunciare poſſent. Latinus item Interpres ponit vocem DOMINUS. Ubi verò ipſum nomen יהוה allegatur, & digito quaſi monſtratur, ponit ipſam vocem *Adonai*, cui alibi æquipollentem Latinam ſubſtituere ſolet. Exempli causâ Exod. VI. 2. legimus: *Et nomen meum Adonai non indicavi eis*. Græci hîc quoque vocem Græcam æquipollentem κύριος ponunt, non ipſum *Adonai*.

7. Non ſanè nos negabimus, omnia iſta quæ allegant Viri docti, facilè id probare, antiquiſſimos homines tam Græcos, Latinos, alios've, quam Hebræos, ubi in ſacris codici-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

codicibus eſt nomen JEHOVA, legiſſe *Adonai*. Quod & ampliùs intelligitur ex eo, quòd cum nomen JEHOVA demonſtrare voluerunt, vocarunt id ἀνεκφώνητον, ἄῤῥητον, ἀπόῤῥητον, ἄφραστον. Neque enim cum Fullero ſentire libet, nomen ita appellari, quòd à Græcis vix ac ne vix quidem exprimi poſſit. Aliud oſtendit ipſe Fullerus, cum ita exprimi poſſe oſtendit, Ιωβά. Theodoretus in quæſt. XV. in Exod. ſcripſit, ἄφραστον παρ' Ἑβραίοις ὀνομάζεται. ἀπείρηται γὰρ αὐτοῖς διὰ τῆς γλώττης προφέρειν. In quam ſententiam & Philo in lib. III de vitâ Moyſis nomen ita deſcribit: ὃ μόνοις τοῖς ὦτα καὶ γλῶτταν κεκαθαρμένοις θέμις ἀκούειν, καὶ ἐν ἁγίοις λέγειν, ἄλλῳ δὲ οὐδενὶ παράπαν οὐδαμοῦ. Joſephus item, lib. II. Antiq. c. 5. ſcribit, Deum Moyſi revelaſſe προσηγορίαν αὐτοῦ, περὶ ἧς οὐ θέμις εἰπεῖν. Ex Talmude quoque ſatis apparet, Hebræos à pronunciatione iſtius nominis abſtinuiſſe. Codice Sanh. c. XI: ההוגה את השם באותיותיו אין לו חלק לעולם, *Qui nomen pronunciat ſuis literis, illi non eſt pars in futuro ſeculo.* Vide plurima alia in iſtam ſententiam in Lex. Buxtorfii, & in Amamæ diſſertatione de noſtro argumento. Hinc factum, ut cum nomen JEHOVA deſignare voluerunt, variis appellationibus fuerint uſi, quas itidem in prædictis locis congeſta reperies. Quoniam igitur iſtius nominis pronunciatione abſtinuerunt, facere non potuerunt iidem, quin, cum ſacros codices legerunt, aliud pro eo ſubſtituerent. Si enim non feciſſent, ſenſus verborum mancus & interruptus fuiſſet.

8. Libentes igitur nos concedimus, Veteres Hebræos à pronunciatione nominis abſtinuiſſe, & pro eo in ipſis ſacris codicibus legiſſe, vel *Adonai*, vel *Elohim*. Ex eo autem non continuò id putamus effici, nomen יהוה nusquam

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

quam habere puncta propria, ſed perpetuò habere aliunde adſcita. Dicimus igitur, quandoque propria, quandoque puncta habere alterius vocis: aliena quidem, cum ita ſcribitur, יֱהֹוִה; propria autem, cum hunc in modum, יְהֹוָה. Priora iſta aliena eſſe, per ſe ferè liquet: ſiquidem nec ֱ ſub י usquam apparet in aliis, neque vox ulla eſt, quæ in ה deſinat præcedente Chirek. Eſſe verò à voce אֱלֹהִים mutuò ſumpta, veriſimile fit ex eo, quòd & hac voce Deus appellari ſolet, nec aliud nomen Dei eſt, quod talia puncta habeat. Præcipuè deinde oſtenditur eo, quòd nos ſuprà allegavimus, voces אֲדֹנָי יֱהֹוִה quæ ſunt II. Sam. VII, in Paralipomenis permutari hisce, יְהֹוָה אֱלֹהִים; & altero quoque, quod itidem allegavimus, has literas ליהוה, cum aliàs ſoleant punctis ita affici לַיהֹוָה, in Pſ. LXVIII. eadem puncta habere quæ habet vox לֵאלֹהִים, & ſcribi לֵיהֹוִה.

9. Porrò altera puncta vocis propria eſſe, nec aliunde adſcita, omnium optimè demonſtratur eo, quòd eadem puncta apparent in nominibus propriis virorum, quæ nominis יהוה partem habent, ut in יְהוֹנָתָן, יְהוֹיָדָע. Sanè hæc nomina, cum iſtis appellati quidam fuerunt, audiri neceſſe fuit. Minimè autem veroſimile eſt, priores literas unà cum ſuis punctis tum non fuiſſe expreſſas, ſed pro illis alias quasdam. Contra verò liquidò doceri poteſt, non fuiſſe expreſſas alias. Antiquiſſimi Interpretes cum aliarum lingvarum literis id expreſſerunt, ſcripſerunt & ipſi Ιωναθὰν, non Αδωναθὰν; *Jonathan*, non *Adonathan*. Quemadmodum verò יְ ex יְהוֹ ſic expreſſerunt, ut *Scheva* non exprimatur, nec item יְ ה, utpote cui in medio nihil æquipollens ponere poſſunt: ita & ipſi Hebræi ex יְהוֹ in nominibus propriis quandoque יוֹ fecerunt.

Nimi-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

Nimirum nomen יְהוֹיָדָע exprimitur item hoc modo, יוֹיָדָע: & יוֹחָנָן dicitur pro יְהוֹחָנָן. Porrò notum eſt, vocem אֲדֹנָי, haud juxta vulgarem modum habere *Kametz* pro *Pathach*: & eâ formâ apparere vocem, ubi de vero Deo agitur; in aliis verò viſi eandem vocem hâc formâ, eaq́; regulari, אֲדֹנִי. Unde autem dicemus fieri, ut *Kamez* ponatur pro *Pathach*? an propter accentum diſtinctivum, ut aliàs fieri amat? Reddi hîc ea cauſa non poteſt, quæ ſolet alibi. Forma enim vocis tum quoque talis eſt, cum accentus diſtinctivus prope non adeſt. Sanè quàm veriſimile eſt, *Kamez* iſtud, quod differentiæ causâ nomini *Adonai* tum ſupponitur, cum eo verus Deus ſignificatur, iccirco pro *Pathach* eſſe poſitum, quod nomen veri Dei proprium idem illud haberet. Quod ſi ita ſe habet, ipſum quoque *Kamez* ad nomen יְהֹוָה pertinere neceſſe utique fuerit. De vi atque ſignificatione trium punctorum diximus in ſuperioribus: ac inter alia, ad eam ipſam reſpexiſſe ſanctum Apoſtolum, cum Chriſtum inſignivit hisce verbis, ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, Apoc. I. 5. 8. Nunc monemus ampliùs, licere à poſteriori quoque conjecturam facere, iſtis verbis ad nomen *Jehova* alluſum eſſe. Primò de articulo ὁ animadvertendum eſt, eum, cum participiis additur, vim demonſtrativam habere, atque hæc, ὁ ὢν vertenda eſſe hoc modo, *ille qui eſt*. Gemina vide Rom. IX. 5. Matth. XI. 3. Eandem vim hîc quoque retinet, cum additur imperfecto ἦν, diciturq́; ὁ ἦν. Alludi verò iſtis ad quoddam nomen Dei proprium, ſuſpicari licet ex eo, quòd Apoc. I. 5. talis verborum ſtructura apparet: ἀπὸ τοῦ ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος. Nimirum cum articulo τοῦ cætera non conveniunt caſu: atque igitur materialiter primò accipienda ſunt pro ipſo

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

quodam nomine, quo Deus appelletur; deinde ubi materialiter intellecta ſunt, reſpiciendum item ampliùs eſt ad vim ac ſignificationem iſtorum. Porrò ſi certum eſt, Græcis iſtis verbis ad quoddam Dei nomẽ reſpici, non ad aliud reſpici potuit, quam ad nomen יהוה; quod ipſum Deus ſibi indidit ab exſiſtentiâ ſuâ. Si verò ad nomen יהוה reſpexit ſacer Scriptor, ampliùs conjicere licet, quòd tres exſiſtentiæ differentias poſuit, eo exprimere voluiſſe vim trium punctorum, quæ nomen יְהֹוָה habet, & unius conſonæ *Jod*. Iſta nim. puncta, & iſta item conſonans ad tres temporis differentias ſignificandas ſatis apta ſunt.

10. Ceterum prædicta puncta nomini propria eſſe, ac per ea hoc debere legi, non ineptè item colligere licet ex quibusd. formis, quib' id apparet in Græcorum Patrum ac gentilium ſcriptis. Una forma eſt ιευώ. Quæ apparet in Euſeb. lib. I. προπαρασκ. c. V, deprompta quidem ex Porphyrii libris contra Chriſtianos: à Porphyrio autem ex Philone Byblio. Scripſerat Porphyrius, fuiſſe antiquiſſimis temporibus rerum Phœniciarum Scriptorem Sanchuniathonem, cujus ſcripta à Philone Byblio Græcè eſſent verſa. Prodidiſſe Sanchuniathonem de rebus Judaicis veriſſima, εἰληφότα τὰ ὑπομνήματα παρὰ Ιερομβάλου τοῦ ἱερέως θεοῦ τοῦ ιευώ. *Cum accepiſſet rerum ſummas ab Jerombalo Sacerdote Dei JEVO*. Facilè intelligitur, digitum his intendi ad Deum Hebræorum, JEHOVAM. Forma verò vocis ιευὼ ſimilis ferè eſt genuinæ formæ. Sunt quippe in eâ duo φωνήεντα, quæ & in יְהֹוָה apparent. Altera forma eſt ιάω, ιαῶ, *Jao*. Quæ apparet in Diodoro Siculo, Macrobio, & quibusdam Græcis ac Latinis Patribus. Diodorus Siculus quidem in libro I. Bibliothecæ, ubi narrat de legumlatoribus, qui ſe à Deo leges accepiſſe

piſſe finxerunt, ſcribit item, *παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις Μωσῆν τὸν Ἰαῶ ἐπικαλούμενον θεὸν προσποιήσασθαι τοὺς νόμους αὐτῷ διδόναι, apud Indæos Moſen ſimulaſſe, leges ab ipſo Deo, Jao dicto, ſibi datas eſſe.* Satis apparet, Diodorum exprimere voluiſſe nomen יהוה, quo verus Deus apud Judæos utique appellatus fuit. Et deformavit quidem nomen iſtud: non ita tamen, ut nihil appareat ſimilitudinis. Certè primarium punctum, τὸ Cholem puta, rectè eſt expreſſum. Quod apud Macrobium eſt, ita habet: Apollinem Clarium, conſultum, quis Deorum habendus ſit, qui vocetur Ἰάω, ita effatum fuiſſe:

> Φράζεο τὸν πάντων ὕπατον θεὸν ἔμμεν Ἰάω.
> Χείματι μέν τ' ἀΐδην, δία δ' εἴαρος ἀρχομένοιο,
> ἠέλιον δὲ θέρευς, μετοπώρου δ' ἁβρὸν Ἰάω.

Dic omnium ſummum Deum eſſe Jao; hieme quidem Plutonem, ineunte autem vere Jovem, æſtate Solem, autumno mollem Jao. Ita Diabolus vera falſis miſcuit. τὸν Ἰάω dicit ſupremum Deum eſſe: hunc verò variis nominibus diverſis anni temporibus inſigniri: autumno demum nomen Ἰάω habere; quo ipſo Liberum ſive Bacchum videtur ſignificaſſe. Ipſe Macrobius ita judicavit, iſtius oraculi vi, numinis nominisq; interpretatione, Liberum patrem & Solem, Ἰάω ſignificari. Vide ejus lib. I. Saturn. c. XVIII. Eadem formâ, quâ in iſtis gentilibus ſcriptoribus nomen apparet, viſitur item in Græcis Patribus, ab hæreticis uſurpatum. Irenæus lib. I. adv. hær. c. XXXIV, de Gnoſticis, antiquis hæreticis, prodidit, eos ſeptem filios ab unâ matre, quam Spiritum S. dixerint, credidiſſe ortos, & hæc habuiſſe nomina; primum quidem Jaldaboth, alterum Jao, tertium Zabaoth magnum, quartum Adoneum, quintum Eloeum, ſextum Oræum, ſeptimum Aſtaphæ-

 um.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

um. Apparet hic quoque, hæreticos eo nomine, quod ſecundo filio tribuerunt, exprimere voluiſſe, nomen veri Dei proprium. Uſurparunt & Valentiniani idem nomen eâdem formâ, ut ex Tertulliani libro de præſcript. adv. hær. c. XLIX. conſtat.

II. Utrumque iſtorum, quæ paulo antè diximus, veriſſimum eſt: nomen, inquam, ita ſcriptum, יֱהֹוִה, habere aliena puncta; ſcriptum verò hoc modo, יַהְוֶה, habere propria. An verò hoc poſterius everti putabimus eo, quòd Veteres legerunt *Adonai*, quodq́; inſolita puncta ſubjiciuntur præfixis, cum hæc nomini יהוה adhærent? Sanè tam clarum eſt alterum illud, quam quod clariſſimum: neque igitur hoc quod objicitur, incommodare ei quicquam debet aut poteſt. Cogitandum potius, quomodo utrumque queat pro vero haberi, nec alterum evertat alterum. Dicimus igitur, Veteres non legiſſe יְהֹוָה; illas, inquam, literas cum iſtis punctis. Quæ verò vox legenda ſit ac ſubſtituenda, monere voluiſſe, ubi potuit, ſignis quibusdam, atque his ἀναγνώσταις dirigere. *Primò*, ubi יְהֹוָה punctis ſuis propriis apparet, ipſa illa puncta putarunt vicem ſigni præſtare poſſe, quippe quæ cum punctis τῷ אֲדֹנָי admodum parùm discrepant. *Ubi verò* ea puncta talis ſigni vicem præſtare haud commodè potuerunt, quòd ipſum אֲדֹנָי, non intercedente alio, vel præcedat vel ſequatur, nec per epizeuxin bis legi poſſit *Adonai*, nec interſtinctio intercedat, ſed prorsùs ταυτολογία foret: ibi tum ſuppoſuerunt alia puncta, quæ ſignificarent, ne ipſum quidem nomen *Adonai* legendum eſſe, ſed aliud Dei nomen, *Elohim* puta. Fullerus exiſtimaſſe videtur, Veteres legiſſe etiam *Jehovih*, idq́; colligere voluiſſe ex nomine quo gentiles uſi fuerunt, *Jovis*. Nam

in

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

in lib. II. Miſc. c. 6. ita diſſerit: *Cur non æquè reliquos gentiles multò etiam antiquiores advocemus ad aſſerendam pronunciationem Jehova ſive Jehovi? Quid enim aliud eſt Jovis, vetuſtus Latinorum nominativus, quàm nomen Jehovi contractum?* Nos eâ in re ipſi conſentire non ſuſtinemus. *Porrò* ſi nomen יְהֹוָה præfixum haberet, ipſi præfixo ſuppoſuerunt punctum quòd alterius vocis legendæ unà cum cæteris punctis ſignum eſſet. Scripſerunt igitur בַּיהֹוָה, לַיהֹוָה, מֵיהֹוָה, ubi juxta analogiam ſcribi debuiſſet בִּיהֹוָה, מִיהֹוָה. Sic præfixa habent eadem puncta, quæ illis competunt, cum ipſi voci אֲדֹנָי præfiguntur. Scripſerunt item לֵיהוִֹה in Pſ. LXVIII, ut punctum ſub præfixo, & ipſum unà cum cæteris punctis ſignum eſſet vocis ibi legendæ לֵאלֹהִים. *Denique* ſi literæ ב ג ד כ פ ת proximarum vocum ſequentium primæ eſſent, in illis quoque leve ſignum lectionis exprimere voluerunt, dum Dages indiderunt, quod iſtis literis non imprimitur, niſi præcedentis vel vocis vel literæ ultima ſit mobilis. Si igitur appareret יְהֹוָה, Dages in conſequentibus literis בגדכפת, unà cum punctis, quæ ipſa vox יְהֹוָה habet, voluerunt ſignum eſſe legendæ vocis *Adonai*: ſin appareret יֱהֹוִה, idem Dages in literis בגדכפת, unà cum punctis quæ ipſa vox יֱהֹוִה habet, juſſerunt ſignum eſſe legendæ vocis אֱלֹהִים. Atque ita expoſuimus mentem noſtram de punctis nominis יהוה, quam fieri potuit, clariſſimè. Quam item veriſſimam eſſe oportet, ſi quidem ſuperiora, quæ nimis manifeſta ac certa ſunt, pro certis ſingula haberi debeant. Iſtis verò, quæ noviſſimè diſſeruimus, reſponſum etiam eſto ad ea, quæ Sixtinus Amama in tmemate LXXXII diſſertationis de nomine Jehova diſſeruit: itemq; ad nonnulla eorum quæ Fullero diluenda propoſuit. Quæ

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800
Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

poſteriora qualia ſint, hîc quoque ad extremum legi non præter rem fuerit. *Si Scheva*, inquit, *Cholem & Kamez propria ſunt* τοῦ τετραγραμμάτου ὀνόματος *puncta, cur ergo ea mutat in Hatephſægol, Holem & Hirek, ſequente vel antecedente ipſo Adonai, & quidem ſolo hoc caſu, & ſine ullâ ullius loci exceptione? An hæc quoque puncta communia habet cum* אדני, *vel potiùs cum nomine* אלהים? *Cur ergo in conſtructione, cum literis* מוכלב *per omnia punctationem* τοῦ אדני *imitatur, dum illæ non ſolùm ejusmodi afficiuntur vocalibus, quas Grammatica ante nomen à literâ gutturali & patachincipiens requirit, ſed & litera Jod ſuum Scheva vel retinet, vel abjicit, planè ut* א *vocis Adonai ſuum Hatephpatach.*

Corollaria.

I.

I*Neptè facit Jo. Miltonius, Anglus, in capite IV defenſionis iſtius, quam pro eâ populi Anglicani parte ſcripſit quam ſibi conſentientem habet, quòd quorundam Anglorum facinus cum facinore Eglonis contendit, dicitq́ue*, ut filii Iſraëlis clamarunt, ita clamaſſe quoque Anglos: ut Iſraëlitis Deus Servatorem excitavit, ita excitaſſe & Anglis.

II. *S. Ambroſii verba quæ ſunt in ejus epiſtolâ XXXII,* Quis eſt qui poteſt vel unus vel inter paucos dicere Imperatori, Lex tua mihi non probatur? Non permittitur hoc dicere Sacerdotibus; permittetur Laicis? *iſta, inquã, verba idem Miltonius ineptè explicat his ſuis,* Vides jam planè, de quibus hîc loquatur, (*Ambroſius*) de Sacerdotibus, de Laicis privatis, non de magiſtratibus. *Nimirum neſcit iſte homo, aut neſcire ſe ſimulat, qui-*

nam

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

nam Laici appellentur à veteribus Patribus. S. Ambroſius, cum à Sacerdotibus ſeparat Laicos, per hos non intelligit plebejos modò, & fecem populi, ſed omnes iſtos qui præter Sacerdotes in aliquâ eccleſiâ ſunt, ſive magiſtratum ipſi gerant, ſive magiſtratui pareant.

III. *Cum reſpondendum fuit ad veterum Chriſtianorum ſententiam & exempla, idem Miltonius ita recepit:* Oſtendam primò non potuiſſe, (*veteres Chriſtianos Imperatori bellum movere*) deinde quoties poterant, moviſſe, poſtremò, etiamſi cum poſſent, non moviſſent, non eſſe tamen cæteroqui dignos, quorum ex vitâ & moribus tantis in rebus exempla ſumamus. *Ita, inquam, recepit iſte homo: minimè verò præſtitit. Nimirum tam confidenter pronunciando, credidit ſe animos poſſe percellere legentium. Et obtinet ſanè quod vult apud imperitos quosdam atque* ἀπείρους: *proborum a. ac ſapientium virorum animos talibus minimè expugnabit, aut à rectâ ſententiâ dimovebit. Quod ad prius attinet iſtorum trium, quæ oſtendenda ſuſcepit, apertè contradicit veteribus, ſibiq; magis credi quam iſtis, impudenter poſtulat. Tertullianꝰ in Apologetico c. XXXVI. de potētiâ Chriſtianorum ſui temporis his verbis teſtatus eſt:* Si hoſtes exſertos, & non tantùm vindices occultos (*precationibus contra tyrannos*) agere vellemus, deeſſet nobis vis numerorum & copiarum? *Itemq; iſtis:* Cui bello non idonei, non

prom-

prompti fuiſſemus, etiam copiis impares, qui tam libenter trucidamur, ſi non apud iſtam diſciplinam (*apud Chriſtianos*) magis occidi liceret, quam occidere? *Et ne objiciat Miltonius, omnes Chriſtianos privatos fuiſſe & non geſſiſſe magiſtratum, obſerventur, quæ jam productis verbis interjecta ſunt:* Veſtra omnia implevimus, urbes, inſulas, caſtella, municipia, conciliabula, caſtra ipſa, tribus, decurias, palatium, ſenatum, forum.

IV. *Quod S. Petrus in prioris ſuæ epiſtolæ capite II dicit*, ſubjecti eſtote omni humanæ ordinationi, *id malè reſtringit idem Miltonius ad privatos & advenas, quales illi fuerint, ad quos S. Petrus epiſtolam ſcripſit; maleq; ad nobiles & magiſtratus non pertinere ſcriptitat. Cum verò ita reſtrinxiſſet, deinde etiam* τὸ ſubjectum eſſe *reſtringit, dicitq; privatos iſtos ac advenas, quos dixit, legitimè modò debere ſubjectos eſſe, hoc eſt, ut ipſe explicat, regibus & præſidibus non quibusvis, ſed modò aliquibus, quales nim. à S. Petro deſcribi Miltonio viſi ſunt. Sic ne quidem ipſi illi privati & advenæ ex mente Miltonii neceſſe habuerunt parere regibus, aut regum præſidibus, ſi injuſti hi forent, ſed quovis tempore reſiſtere licuit, ac turbas dare, ſi modò valerent. Aliter nos mentem hominis capere non poſſumus. Quis verò non videt, ſumma ſic miſceri imis?*

— — Juret Melicerta periiſſe
Frontem de rebus. — —

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 00800 Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-66 4° 800